

BIZTONSÁGPOLITIKA

MAGYARORSZÁG KIKÖVEZETT ÚTJA A VARSÓI SZERZŐDÉSRŐL A RENDSZERVÁLTÓZÁSON ÁT A NATO-BA

Csabai György¹

Az olvasót a szerkesztőség egy több kormány időszakot, pontosabban szólva a rendszerváltást is megörökítő tanulmányban való elmélyülésre, másnak ismeretszerzésre és megint másnak megidézésre szólítja. Az olvasó megismerkedhet a Magyar Néphadseregben és a Honvédségben végbement főbb változásokkal, különösen azokkal, amelyek a haderőreformokat és a haderő átalakításokat érintették.

(Szerkesztőség)

A magyar haderő a szocialista táborban

A Magyar Néphadsereg fenntartása, minőségi és mennyiségi fejlesztése a Varsói Szerződés elvárásainak megfelelően a szocialista tervgazdaság viszonyai között a Magyar Szocialista Munkáspárt irányításával ment végbe a rendszerváltásig.

A '80-as évek végére kialakult Magyar Néphadsereget az úgynevezett „**tömeghadsereg**” sajátosságai jellemezték, nevezetesen a magas bérelétszám, a régi és az új haditechnika együttes üzemben tartása, a túlzott költség-, anyag- és katonai igény, a szovjet hadászat, hadműveleti művészet és harcászat elveinek és módszereinek alkalmazása stb. **A helyzetből a kiutat a tárcát vezető Oláh István** honvédelmi miniszter **kezdte el kutatni**. Ezt a munkát az új gorbacsovi politikai gondolkodás is segítette. A közismert „**RUBIN**” feladat szerint a Magyar Néphadsereg **szárazföldi csapatainál a meglévő zászlóalj-ezred-hadosztály struktúráját a zászlóalj-dandár-hadtest felépítés váltotta fel**. Az új csapatstruktúrától várták a létszámgondok enyhítését, miközben az ütőerő lényegesen megemelkedett és a szervezeti felépítés is eltért a Szovjet Fegyveres Erőkben és a Varsói Szerződésben elfogadott, valamint támogatott csapatszervezetektől. Az akkori helyzetet jól példázza az a levél, amit **Szergej Szokolov**, a Szovjetunió marsallja, honvédelmi minisztere e témában írt **Oláh Istvánnak**:

¹ Dr. Csabai György nyá. alezredes, a hadtudomány kandidátusa.

„Tisztelt Miniszter Elvtárs! Az MSZMP KB Politikai Bizottságának a Magyar Néphadsereg szárazföldi csapatai és szervezeti tagozódásra történő áttéréssel kapcsolatos döntésről szóló tájékoztatását a Szovjetunió honvédelmi minisztériuma figyelmesen áttanulmányozta. Az Ön javaslatának megfelelően a Szovjetunió Fegyveres Erői Vezérkara képviselői készen állnak, hogy az Önök számára megfelelő időben, a Magyar Néphadsereg Vezérkarával és az Egyesített Fegyveres Erők Törzsével részt vegyenek együttesen a Magyar Néphadsereg szárazföldi csapatai új szervezeti tagozódásának tanulmányozásával kapcsolatos közös munkában.”

Ezt a levelet **Oláh István** felterjesztette **Kádár Jánosnak**, aki pozitívnak ítélte a választ, így a további munkálatok folytatódhatnak – jegyezte rá az MSZMP első titkára. Ezzel a változás zöld utat kapott. A csapatpróbákat kísérleti gyakorlatokon csak magyar katonakörnyezetben hajtották végre. **Oláh István** tragikus halála után honvédelmi miniszterré **Kárpáti Ferenc** politikai főcsoportfőnök került kinevezésre, egyúttal előléptették vezérezredessé, akit az ideiglenes köztársasági elnök 1989. december 15-én *„katonai tartalékkállományba”* helyezett, ezután pedig polgári miniszterként tevékenykedett tovább. A hadseregben is egyre szorítóbb lett a gazdasági kényszer, a kibontakozó válság minden területen éreztette hatását, ezért az új miniszter tevékenységét a reformok elkezdése és számosnak a folytatása jellemezte. Ide sorolhatjuk a káder- és személyügyi munka megváltoztatását, az elvtárs helyett a bajtárs megszólítás alkalmazását, a fegyver nélküli polgári szolgálat bevezetését, az MSZMP Néphadseregi Bizottsága megszűnését, a Politikai Főcsoportfőnökség felszámolását, a Magyar Honvédség Parancsnokságának felállítását stb. Az Országgyűlés törvényben (1989. évi XXX. törvény) mondta ki a Munkásőrség jogutód nélküli felszámolását.

Az 1989. december 01-jén életbe lépő védelmi reform a honvédelmi minisztériumot (a finn példa alapján) két különálló funkcionális egységre osztotta: így létrejött a miniszterelnöknek alárendelt Honvédelmi Minisztérium, másfelől a Magyar Honvédség Parancsnoksága a köztársasági elnök alárendeltségében. Ez a konstrukció több problémát okozott. A helyzet tisztázását az Alkotmánybíróság 1991. szeptember 23-i határozata segítette elő, a békeidőbeni vezetési aktusok vonatkozásában. Erre a kérdéskörre fontossága miatt visszatérünk. **Pacsek József** vezérezredes, az MN vezérkari főnöke 1989. november 30-án nyugállományba vonult. Az akkor Minisztertanács december 01-jei hatállyal **Lőrinc Kálmán** altábornagyot, a székesfehérvári 5. hadsereg parancsnokát a Magyar Néphadsereg parancsnokává, **Borsits László** altábornagyot a Magyar Néphadsereg vezérkari főnökévé és **Szombathelyi Ferenc** vezérőrnagyot

honvédelmi miniszter helyettesé kinevezte. 1989. október 23-án **Szűrös Mátyás** ideiglenes köztársasági elnök, az Országgyűlés elnöke a Parlament erkélyén kikiáltotta a Magyar Köztársaságot. **Czinege Lajos** nyugállományú hadseregtábornok, volt honvédelmi miniszter lemondott tábornoki rendfokozatáról, miután a kormány vizsgálóbizottságot alakított a személyét ért vádak megalapozottságának kivizsgálására.

A Varsói Szerződés Honvédelmi Miniszteri Bizottsága a Szófiában megtartott ülésén határozat született az egyoldalú csapatcsökkentésről. A honvédelmi miniszter a szövetségesekkel történő egyeztetés után az 1989. január 27-én megtartott néphadseregi vezetői értekezleten bejelentette azt, hogy 1989-ben és 1990-ben **9 százalékkal** csökkentik a Magyar Néphadsereg létszámát. Számszerűsítve a csökkentés 9 300 katonát, 1 vadászrepülő-századot és 251 harckocsit jelentett. *Felszámolták a szárazföldi csapatoknál a szabadszállási harckocsi dandárt, a rétsági harckocsidandárt pedig gépesített dandárrá alakították át.* A hátországi alakulatokat **400 fővel**, a honi légvédelmi és repülő csapatokat **500 fővel** és **egy repülőszázaddal**, a honvédelmi minisztériumi közvetleneket pedig **3100 fővel** csökkentették. Ugyanekkor jelentős mennyiségű haditechnikai eszköz került kivonásra, azaz **2 db** hadműveleti-harcászati rakétakomplexum, **4 db** harcászati rakétakomplexum, **93 db** T-34-es harckocsi, **158 db** T-54-es harckocsi, **254 db** tüzérségi löveg és aknavető, **9 db** MÍG-21-es vadászrepülőgép és **180 db** páncéltörő löveg. A tervezett csökkentéseke három ütemben kellett végrehajtani, 1989 augusztusában, 1990 februárjában és 1990 augusztusában. A csökkentések végrehajtásával a *következőket akarták elérni, hogy:*

- a) azok a hadsereg alkalmazási terveiben és hadműveleti terveiben nagy változásokat ne okozzanak;
- b) a hadsereg költségei csökkenjenek;
- c) a csapatok harcértékei megőrzésre kerüljenek, és
- d) az egyes helyőrségekben az elhelyezési problémák oldódjanak meg.

Ebben a csökkentésben nemcsak a koalíciós, hanem a nemzeti célok is elérésre kerültek, hiszen a kötelező egyeztetések végrehajtásra kerültek úgy a Szovjet Vezérkarral, mint az Egyesített Fegyveres Erők Törzsével, aminek következtében a „**PROTOKOLL**”-ban rögzítették a korábban vállalt haditechnikai eszközök beszerzésének elmaradását.

Bécsben megkezdődtek az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének tizenhat országa és a Varsói Szerződés hét tagállama közötti tárgyalások a hagyományos fegyveres erők és fegyverzetek csökkentéséről. Hazánk nyugati határán a Határőrség elkezdte a műszaki határzár (és szöges drótkerítés) lebontását Mindezekkel egyidőben a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet csapatok megkezdték a részleges kivonulásukat.

A politikai, társadalmi és gazdasági válság elérte a társadalom minden szövetét. A válságból kivezető utat az akkori hatalom a rendszer úgynevezett átfogó reformjával, az egyre jobban nyilvánosságra lépő és azt vállaló demokratikus erők a megoldást a rendszerváltással tartották lehetségesnek. Az jól látszott, hogy a hadsereg hadrafoghatósága, fenntarthatósága, pénzügyi finanszírozhatósága átfogó lépéseket követel. Ezért a biztonságpolitikai, a geostratégiai és gazdasági körülmények változásai megkövetelik azt, hogy a koalíciós ***támadó hadműveletre felállított és kiképzett nagy méretű hadsereget, igen rövid időn belül csökkenteni és védelmi jellegű haderővé kell átalakítani,*** mégpedig azért, mert az ország nem képes a meglévő hadsereg fenntartására. A haderőfejlesztésben a minőségi (emberi tényező) fejlesztésre kell majd építeni.

A felső honvédelmi vezetés - miután kialakította a haderőreformra vonatkozó tervzetét elgondolás szinten, - elvégezte az előírás szerinti államigazgatási egyeztetéseket, végezetül betervezte a ***Németh-kormányhoz „A védelmi doktrína megvalósítása a Magyar Néphadseregben”*** című anyagot. Az előterjesztés elején összegzésre kerültek a biztonságpolitikai folyamatok, amelyek révén olyan új haderőreformra van azonnal szükségünk, amelynek végrehajtásával a mainál kisebb és hosszú távon elfogadható színvonalon álló haderő jön létre. ***Az előterjesztés kimondja, hogy: a védelmi doktrínával összhangban kell az ország védelmére felkészülni; továbbá a már bejelentett egyoldalú kilenc százalékos csökkentésen túl 1991 végéig újabb húsz-huszonöt százalékos csökkentés legyen végrehajtva; a haderő védelmi jellege erősödjön, a támadó jellegű szervezetek kerüljenek csökkentésre, a békefeltöltöttség módosításra kerüljön és az állami irányítással összhangban alakítsák át a hadsereg vezetési rendjét.***

Első: a Honvédelmi Minisztérium átalakítása szervezeti és vezetési szempontból és a Magyar Honvédség Parancsnokságának megalakítása.

Második: a harminc-harmincöt százalékos csökkentés rövid időn belüli végrehajtása. A honvédség 1991. végére a szárazföldi hadsereg vonatkozásában három hadtesttel, biztosító, kiszolgáló és hátszágai alakulatokkal rendelkezett.

Harmadik: a polgári védelem átadása a Belügyminisztériumnak.

Negyedik: a fenntartás anyagi feltételei. A védelemre biztosítható 1990-1992. között 153 milliárd forint (1990-re 46,5; 1991-re 50,3; 1992-re 56,1) lehetővé teszi azt, hogy a csökkentés a leggyorsabban megtörténjen, de a technikai állapot tovább rosszabbodik.

Ötödik: a hadiipari termelés tovább csökken, ezért újból át kell tekinteni, és koncepciót kell a helyzet rendezésére kimunkálni.

A Minisztertanács az előterjesztés elfogadásával együtt **elrendelte:** a néphadsereg létszámának, fegyverzeti eszközeinek 30-35 %-os csökkentését 1991 végéig, a honvédelmi minisztérium átszervezésének megkezdését 1989. december 01-jével és a Polgári Védelem átadását a Belügyminisztériumnak 1990. június 30-tól.

A Minisztertanács egyetértett a **sorkatonai idő 12 hónapra való csökkentésével és azzal, hogy a hivatásos állomány csökkentése a termézetes kiáramlás útján valósuljon meg**, továbbá azzal, hogy a honvédelmi tárca 1990-1992. közötti időszakra 153 milliárd forint támogatást kapjon. Ugyanakkor a Minisztertanács felhatalmazta a honvédelmi minisztert arra, hogy a Szovjet Fegyveres Erők Vezérkarával és a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erők Parancsnokságával egyeztető tárgyalásokat folytasson azért, mert a Magyar Köztársaság védelmét nemzeti doktrína alapján, a Varsói Szerződés szövetségi rendszerén belül kell biztosítani. Ugyanakkor az 1991-1995. közötti időszak fejlesztési jegyzőkönyvei (protokolljai) csak 1992. végéig kerüljenek összeállításra és aláírásra.

A fentiek után parancsban rendelkeztek az új **Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség parancsnokságának** megalakításáról, a politikai szervek megszüntetéséről, a nevelési és szociálpolitikai szervek létrehozásáról, továbbá a polgári védelmi szervek átadásáról a Belügyminisztériumnak. Az **új Honvédelmi Minisztérium szervezete a következő volt:** miniszter, titkárság, társadalompolitikai, igazgatási és jogi, sajtó és információs, közgazdasági, nemzetközi kapcsolatok és biztonságpolitikai, továbbá szervezési és ellenőrzési főosztály. Megalakították a Honvédelmi Minisztérium **Kollégiumát**, melynek tagjai voltak: államtitkár, miniszterhelyettes, Magyar Honvédség Parancsnoka, vezérkari főnöke és a Honvédelmi Minisztérium hivatalvezetője.

A Magyar Néphadsereg parancsnokságának állományába tartozott: a Magyar Néphadsereg Vezérkara (az MN Hadművelési Főcsoportfőnökséggel), a Szervezési és Hadkiegészítési, a Híradó és Automatizálási

Csoportfőnökséggel és a Vezérkar Titkársággal), a Magyar Néphadsereg Kiképzési és Szárazföldi Főcsoportfőnöksége, a Magyar Néphadsereg Légvédelmi és Repülő, valamint Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökségek, a Magyar Néphadsereg Nevelési és Szociálpolitikai, a Magyar Néphadsereg Személyügyi, a Magyar Néphadsereg Építési és Elhelyezési, a Magyar Néphadsereg Közgazdasági és Pénzügyi Főnökségek és végezetül a parancsnok titkársága.

Tanácskozó és konzultációs testületként működött a Magyar Honvédség Parancsnokságának **Katonai Tanácsa**. A haderőcsökkentés után a szárazföldi hadsereg **három gépesített hadtestből (három gépesített lövész és egy harckocsi dandár, valamint a közvetlenek) és hadsereg-közvetlenekből tevődött össze**. Megszüntetésre vagy átszervezésre került **6 gl.dandár, 2 harckocsi dandár, 3 hadtest-közvetlen rakétaosztály, 1 légvédelmi tüzérezred, 1 deszant-rohamzászlóalj, illetve a biztosító és kiszolgáló csapatok**.

A légvédelmi és repülőcsapatoknál felszámoltak **1 légvédelmi rakétaezredet és 1 rációtechnikai zászlóaljat**. A központi alárendeltségű szervezeteknél **20 %-os** létszámcsökkentést hajtottak végre, még a csapatrepülő erőknél lényeges csökkentéseket nem terveztek.

Az országban folyó politikai harcok közepette a Magyar Néphadsereg katonái távol tartották magukat azoktól és cselekvően végezték napi munkájukat.

AZ ANTALL-KORMÁNY HONVÉDELMI POLITIKÁJA: VÁLSÁGKEZELÉS ÉS IRÁNYVÁLTÁS

1990. március 25-én az első szabad többpárti választásokat a Magyar Demokrata Fórum 24,7 %-kal megnyerte. **Az MDF stratégiai jelentőségű tárcának tekintette a Honvédelmi Minisztériumot**. Az új honvédelmi miniszter **Dr. Für Lajos** lett, politikai államtitkár **Dr. Raffai Ernő** és a közigazgatási államtitkár **Annus Antal** altábornagy.

Az Országgyűlés az alakuló ülésen törvénybe foglalta az 1956-os forradalom és szabadságharc történelmi jelentőségét és egyúttal **nemzeti ünnepé nyilvánította október 23-át**. 1990. június 21-én a honvédelmi miniszter a Magyar Honvédségben a **bajtárs megszólítás helyett úr, illetve a hölgyek esetében az úrhölgy és úrasszony megszólításokat vezette be**.

Az új kormány az ország katonai védelmével párhuzamosan értékelte a nemzetközi biztonságpolitikai eseményeket, az új kihívásokat, és elkezdte az országvédelemmel kapcsolatos elméleti és politikai alapok lerakását, azaz a gyökeresen új nemzeti és honvédelmi nézetrendszer kidolgozását és megteremtését. Folyamatosan lazultak a katonai kapcsolatok a Szovjetunióval és a Varsói Szerződéssel.

Az 1990-1994. közötti időszak kiemelkedő eseménye volt az első *Biztonságpolitikai Alapelvek és a Honvédelmi Alapelvek* című dokumentumok Országgyűlési határozatokként történő elfogadása, illetve a honvédelmi törvény elfogadása. A 11/1993. (III.12.) Országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelvei megfogalmazza a biztonságpolitikánk céljait, kimondja azt, hogy nincs ellenséggépünk, felvázolja a veszélyforrásokat, későbbi teljes betagozódásunkat a nyugati intézményrendszerbe, kiemeli a regionális együttműködés által kínált lehetőségeket, a szomszédos országokkal való jószomszédi viszonyt, az Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló szerződés (CFE) fontosságát és fegyveres erők tevékenységének céljait és másokat.

A Magyar Köztársaság Honvédelmének Alapelvei a 27/1993. (IV. 23.) Országgyűlési határozatban kerültek elfogadásra. A honvédelmi alapelvek meghatározzák a honvédelmi politikát, annak céljait, a biztonságot fenyegető veszélyek alapján körvonalazza az önálló nemzeti alapokra épülő honvédelmi politika stratégiáját, a honvédelmi rendszert, a fegyveres erőkre vonatkozó követelményeket, így a haderő alkalmazásával, fejlesztésével, felkészítésével és ellátásával összefüggő feladatokat. Kiemeli az *elégséges védelem* elvét és az arányos fegyveres erők fenntartását. Cél a teljes jogú csatlakozás a NATO-hoz és a WEU-hoz, továbbá bekapcsolódás a nemzetközi békefenntartó és válságkezelő tevékenység gyakorlati megvalósításába.

A már korábban említett Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló szerződés (CFE) 1990. november 19-én történt aláírása azt rögzítette, hogy a Magyar Köztársaság **835 db** harcokocsival, **1700 db** páncélozott szállító harcjárművel, **840 db** tüzérségi eszközzel, **180 db** harci repülőgéppel, **108 db** támadó helikopterrel és **100 000 fős** hadsereggel rendelkezhet. A Magyar Honvédség az összes kategóriában az előírásokon belül került, sőt egyes kategóriákban az előírásokat túl is teljesítette. Ezek a lépések a bizalomerosztést és a kapcsolatteremtést szolgálták. Nagyon meghatározó volt a szerződés ellenőrizhetősége. Jó kapcsolat alakult ki a NATO illetékes szervével és az államok fegyverzetellenőrzési központjaival.

Az új feladat operatív és hatékony megoldására a honvédelmi miniszter 1990. május 1-jén rendszerbe állította a **Haderőcsökkentési Információs és Ellenőrzési Központot**.

A biztonság és bizalomépítés szempontjából különösen fontos a „*Nyitott Égbolt*” szerződés, melynek aláírásában kezdeményező szerepet játszottunk.

A hazai és a NATO vonatkozásában egyre gyakoribbá váltak az olyan civil- és katonai-diplomáciai lépések, amelyek szorosabb kapcsolatot feltételeztek és valósítottak meg. *Ezek közül is kiemelkedő Antall József miniszterelnök látogatása a brüsszeli NATO központban (1990. július 18-án), aztán az Országgyűlés külügyi és honvédelmi bizottságainak kapcsolatfelvétele a NATO szervekkel és Manfred Wörner NATO főtitkár látogatása hazánkban.* Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete magas beosztású politikai és katonai vezetőinek látogatása egyre gyakoribb lett, majd az alsóbb szintekre is áterjedt. 1991-decemberében a NATO létrehozott egy teljesen új konzultatív fórumot, nevén nevezve az **Észak-atlanti Együttműködési Tanácsot (NACC)**, amelynek munkájába kilenc nem NATO ország külügyminiszterét is meghívták. Ezáltal megteremtették a politikai és biztonsági kérdésekről folyó konzultáció, tárgyalás és együttműködés szervezett kereteit.

Az 1990-es esztendőben a honvédelmi tárcánál folytak az új nemzeti haderő kialakításával kapcsolatos munkálatok. Ezeket a munkálatokat alapvetően három tényező befolyásolta. Az *első* a katonai költségvetés elégtelenségéből fakadó gondok. A *második* a délszláv határon kialakult helyzet, ami megkövetelte a határszakaszok katonai biztosítását. A *harmadik* a keleti és a nyugati országokban folyó haderő-átalakítás tapasztalatai. Jóllehet az ellenségorientált katonai erőt nem egyszerű képességorientáltá átalakítani, miközben sok országban lett népszerű az ún. önkéntes haderő és szorult háttérbe a hadkötelezettségen alapuló sorozott haderő.

Az új honvédelmi miniszter **Dr. Für Lajos** 1990 közepén elrendelte a Magyar Köztársaság **új védelmi koncepciójának** (akkori fogalommal védelmi doktrínájának) kidolgozását. A döntés értelmében a politikai oldal kimunkálása a tárcára, a katonai-technikai oldalé pedig a Magyar Honvédség Parancsnokságára és a vezérkarra hárult, miközben folyt a már bemutatott honvédelmi alapelvek kidolgozása is.

Így tehát egyidőben **két fontos dokumentum** előkészítésén dolgoztak, miközben folyamatban volt a honvédség korábban meghatározott át-

alakítása. A honvédség átalakításával kapcsolatos teendők kidolgozására felállt egy munkacsoport, amely ***három lehetőséget (változatot) körvonalazott:***

Első: az akkor átalakuló szervezetek működési rendjének megtartása.

Második: egy radikális létszámleépítés.

Harmadik: kb. 100 000 fős békelétszámmal számolt.

A kidolgozó munkát értékelve a honvédelmi miniszter meghatározta a fő feladatot: a haderő- és fegyverzetcsökkentést. Az előterjesztés megjárta a Nemzetbiztonsági Kabinetet is, majd a kormány elé került. A kormánydöntés alapján ***a szervezeti célkitűzés főbb céljai a következők:***

- a honvédség szervezeti felépítését összhangba kell hozni a vezetési és működési renddel és a honvédelem alapelveivel;
- a rendelkezésre álló eszközökkel tegye lehetővé a gazdaságosabban és racionálisabban működtethető honvédelem kialakítását;
- teremtsen meg a később sorra kerülő technikai korszerűsítés feltételeit.

Így a tárca 1991-ben **34 000 fővel** (22 %-kal) csökkentette a létszámot. Rögzítették, hogy a honvédséget a Magyar Honvédség Parancsnoka vezeti a Magyar Honvédség Parancsnoksága útján. ***Az MHPK békében közvetlenül vezeti:***

- a Szárazföldi Csatatok Parancsnokságát (azaz a hadtest szintű kerületparancsnokságokat);
- a Légvédelmi Parancsnokságot (azaz alárendeltjeit);
- a budapesti Katonai Kerületparancsnokságot;
- a központi alárendeltségű katonai szervezeteket.

Miközben folyt a haderő átalakítása, a déli határon kialakult háborús helyzet (Jugoszlávia felbomlása, boszniai harcselekmények, légtér-sértések stb.) a honvédség szárazföldi, légvédelmi és repülő szervezeteinél, valamint a Határőrségnél foganatosított sajátos rendszabályokat igényeltek. Az átszervezés, a békefeladatok és határbiztosítás összehangolt és szervezett tevékenységet igényelt úgy a vezető szervektől, mint a

végrehajtó állománytól. A határközelben lévő lakosság örömmel látta a határőröket és katonákat a különböző településeken és az útvonalakon.

Az 1991-es év elején ***megszűntetésre került a tapolcai rakétadandár***, a technikai eszközök megsemmisítésére később Táborfalván nyilvánosan került sor.

Az iraki agresszió felszámolására szerveződött nemzetközi koalíció visszaverte az agresszort az USA vezetésével és visszafoglalta Kuwaitot. A légi és földi hadművelet sikeres volt. A Nemzetközi csoportosításban a 37 tagú magyar orvoscsoport is részt vett, és nemzetközi elismerést vívott ki.

Ebben a bonyolult nemzetközi és belpolitikai konstellációban elhagyta hazánkat az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnokának magyarországi képviselője. A kétoldalú – szovjet és magyar – tárgyalásokon 1991. június 30-án állapotok meg a szovjet csapatok kivonásában. A szovjet csapatkivonás óriási munkát követelt a vezérkartól, a közlekedési és vasúti szervektől. ***Kivonásra került kb. 100 000 fő, 27 000 db harci technika és 500 000 tonna felszerelés. Viktor Silov altábornagy, a Déli Hadseregcsoport utolsó parancsnoka 1991. június 16-án áthaladt a Tiszahídon (Záhonynál) a magyar-szovjet határvonalon és elhagyta Magyarországot. Ezzel lezáródott a több évtizedes itt-tartózkodás korszaka és elkezdődött a csapatkivonással kapcsolatos pénzügyi viták tárgyalásos úton történő rendezése. Ebben az időben, szinte a szovjet csapatkivonással párhuzamosan *feloszlatták a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát és a Varsói Szerződést.**** A csapatkivonást minden esztendőben majálissal ünnepli Budapest lakossága.

A honvédelmi politikában gyökeres változás történt. Az áttérés a nemzeti alapokon nyugvó honvédelmi politikára sok munkát jelentett. A ***visegrádi hármak*** együttműködése és a NATO ***új katonai stratégiai koncepciója*** és ***Római Nyilatkozata***, amelyeket 1991. november 7-8-án Rómában fogadtak el, rámutattak az új veszélyekre, a katonai konfliktusok lehetőségeire és a haderők átalakításának gyökeresen új irányaira. A kapcsolatfelvétel a NATO-val, a párbeszéd és az együttműködés lehetősége és megvalósítása magában hordozta egy majdani integráció lehetőségét és a békéért való cselekvő hozzájárulást. Ebben a folyamatban nagy szerep jutott a bizalomnak és az átláthatóságnak. Az új magyar politikai és katonai szervek e tekintetben a nemzetközi szinten jól vizsgáltak.

A korábban említett útszervezés alapján Magyarország területét három katonai kerületre osztották.

A Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága **Székesfehérváron**, az 1. Katonai Kerületparancsnokság **Tatán**, a 2. számú **Kaposváron** és a 3. számú **Cegléden** helyezkedett el. A **Budapesti Katonai Kerület** alárendeltségébe került a Honvéd Folyami Flotilla, az Őrezred, a Műszaki Mentő Ezred, továbbá a biztosító, ellátó és kiszolgáló egységek. *A felső politikai vezetés elképzelése az volt, hogy a magyar haderő létszáma békeidőben a lakosság létszámának mintegy 0,7-0,9 %-a legyen.* Az átszervezések kapcsán a hivatásos és továbbszolgáló tiszti és tiszthelyettesi állományból közel *tízezer fő vált ki. (Tiszt 5 233 fő, tiszthelyettes 4 338 fő.)* Főként fiatalok távoztak.

1992 júliusában életbe lépett az európai hagyományos erők csökkentését szolgáló szerződés, amelynek értelmében a csökkentéseket *három szakaszban és 40 hónap* alatt kell végrehajtani. Hazánknak **510 db** harckocsival, **207 db** tüzérségi eszközzel és **30 db** páncélozott csapatszállító harcjárművel kellett csökkenteni a harci technikai eszközöket. Ezért elkezdődött **510 db** harckocsi megsemmisítése. A hazai megsemmisítést több nemzetközi ellenőrzési csoport is figyelemmel kísérte, miközben végrehajtották a változásokkal járó bejelentési kötelezettségeket a nemzetközi információs központnak.

A Honvédelmi Minisztérium kabinetülésén (augusztus 26-án) megállapították, hogy véget ért az átszervezés a Magyar Honvédségben. A katonai kiképzés újszerűsége alapján és okán a nyíregyházi Damjanich János nevét viselő gépesített lövészdandár a tartalékosok behívásával és részvételével összekovácsolási gyakorlatot hajtott végre. A gyakorlatot a honvédelmi miniszter is megtekintette. Az összekovácsolási gyakorlat a sajtóban nagy hírverést kapott.

A volt Jugoszlávia területén zajló fegyveres eseményekről kevés adat és tény volt ismert a brüsszeli NATO-központban. Ezért a *NATO vezetése azzal a kéréssel fordult a Magyar Köztársaság kormányához, hogy engedélyezze a NATO AWACS-gépeinek járőrözését a magyar légterben.* A magyar kormány a járőrözéshez hozzájárult. Az intenzív katonai-diplomáciai élet lehetővé tette a nyitást egy sor ország és azok haderői felé. Az akkori NATO-főtőkárt, **Manfred Wörnert** tevékenysége elismerésül a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia ünnepélyes körülmények között díszdoktorrá avatta.

Az 1993-as esztendő első felében felmentették Dr.Raffai Ernő HM politikai államtitkárt és helyébe **dr. Szendrei László** képviselőt nevezték ki. A kormányfő ugyancsak felmentette Annus Antal altábornagyot, akit nagykövetté neveztek ki, helyébe pedig **dr. Joó Rudolf** került. Sajnos ké-

sőbb **Annus Antal** nagykövet külföldi beosztása ellátása közben életét vesztette. **Dr. Raffai Ernő** a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója lett. A személyi váltás, különösen a katona-civil (Annus-Joó) váltás kapcsán előtérbe került a haderő feletti demokratikus és civil ellenőrzés kérdésköre úgy elméleti, mint gyakorlati vonatkozásban, ami NATO elvárás volt.

A szociológiai felmérések alapján, majd később a kormány is megállapította, hogy a létminimum alatt él a tisztikar családjának egyötöde, a tiszthelyetteseknek pedig több, mint negyven százaléka.

A 85/1992. V. 22. számú kormányrendelet alapján megszabott feladat- és hatáskörrel a HM-II. épületében felállításra került a Hadiipari Hivatal. Az új szervezetet egy év múlva azonnali hatállyal feloszlatták, feladatát, jogi- és hatáskörét az Ipari Minisztérium új főosztályához csatolták. A főosztály elgondolást dolgozott ki a Magyar Honvédség haditechnikai eszközeinek korszerűsítésére, majd nemsokára megszüntették. Végül a kormány a HM hosszú távú haditechnikai korszerűsítési előterjesztését elfogadta, de végrehajtását felfüggesztette.

A magyar kormány a megállapodások alapján jóváhagyta, hogy a volt szovjet államadósságok fejében Oroszország nyolcszáz millió USA dollár értékben haditechnikai eszközöket szállít hazánknak. Így került átételre a **28 db MiG-29 B/VB repülőgép** is.

A kormány a honvédelem irányításának fontosságát más szabályozandó feladatokat írt elő. Így a fegyveres erők feladatait, rájuk vonatkozó szabályokat, az állami és más szervek feladatait, a honvédelmi kötelezettség részletes szabályait és a szociális érdekvédelmet. Az 1993. évi CX. Törvényt az Országgyűlés 1993. december 7-én fogadta el, mely megjelent a Honvédelmi Közlöny 1994-es CXXXI. évfolyam 1. számában. Az 1993.évi XVII. törvény az alkotmány módosítását rögzíti. Az új jogszabályok az új haderő kiépítésének alapkövei és segítő támaszai, ezeket az Országgyűlés szinte egyhangúlag fogadta el.

A Magyar Honvédség nemzeti jellegének erősítése érdekében a Magyar Honvédség parancsnokának intézkedésével (26/1992. HK. 13.) bevezetésre került „**fegyvernemi nap**” és „**csapatünnep**”. Így lett például a gépesített lövészek napja június 27., a Szent László napja; harcokszíók napja július 25., a Szent Kristóf napja; a repülők napja augusztus 25., Nagyboldogasszony napja stb. A csapatünnep a névadóval összefüggő hagyományok ápolása, ismeretek bővítése és a csapatszellemet ápoló és erősítő eseménnyé vált. A csapatünnep segíti a védőszentek kultuszának

megőrzését, a társadalmi nyilvánosság előtti bemutatkozást és a társadalommal történő kapcsolattartást. Egyúttal megállapították a fegyvernek, szolgálatok és intézmények karjelzéseit, amelyek a hovatartozást szimbolizálták.

A katonai felsőoktatás újbóli szabályozását követelte egyrészt az új felsőoktatási törvény, másrészt pedig a megváltozott biztonságpolitikai, geostratégiai, társadalmi, katonai-szakmai feltételek és más követelmények. Ezért a honvédelmi minisztérium vezetése úgy döntött, hogy 1996-ra meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek elősegítik a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiának *a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemre történő átalakulását és a magyar felsőoktatásba való betagozódását*, miközben fel kell használni az ezirányú nemzetközi katonai oktatás hasznosítható eredményeit és tapasztalatait. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem **Dr. Szabó Miklós** vezérőrnagy parancsnok, majd rektor vezetésével magabiztos lépésekkel fokozatosan építette fel az új Egyetemet, miközben az oktatás korszerűsítésével, így a két normás oktatásra való áttéréssel kivívta a hazai és nemzetközi szaktekintélyek elismerését, miközben módosították az egyetemi képzést és a struktúrát.

A Duna Mohácsnál történő ellenőrzésére (a ki- és bejövő forgalmat érintően), illetve a Jugoszláviával szembeni embargó betartására a Nyugat-európai Unió őrhajókat küldött ki.

A NATO-val történő kapcsolatépítésben, az észak-atlanti szervezet feladatának, felépítésének, működési mechanizmusának széleskörű megismertetésében kimagasló szerepet játszott a HM Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet és az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének Információs és Sajtóhivatal közös gondozásában kiadott első magyar nyelvű NATO Kézikönyv, amelyet később több kiadás is követett, közte a NATO Logisztikai Kézikönyv is.

A békefenntartásban való jövőbeni felkészült részvételünk megalapozása érdekében felállításra került *a Magyar Honvédség Békefenntartó Erők Kiképző Központja* Budapesten, a Zách utcában. Ugyancsak a Magyar Honvédség parancsnoka intézkedésekben szabályozta a Magyar Honvédség fenntartásával kapcsolatos feladatokat és kérdéseket.

Elkezdődött a tisztek és tiszthelyettesek külföldi tanfolyamokra történő beiskolázása, azaz a NATO intézményekbe és NATO tagországok iskoláiba. Teljes gőzerővel folyt az angol nyelv elsajátítása. Ezekre a tanfolyamokra a költségmentesség volt a jellemző. A nyugati biztonságfel-

fogás és hadikultúra megismerése, felfogása és közkinccsé tétele azóta is állandó vitatémát képez a tiszti- és tiszthelyettesi állományban.

Az új törvényi szabályozás szerint el kellett volna indítani a reform előkészítését a feladatok és problémák megoldása érdekében. ***A működő civil kontroll rámutatott a Honvédelmi Minisztérium és a honvéd vezérkar összevonásának szükségére***, amit a magyar kormány 1005/1994. I. 17. határozatában is előírt. Az összevonást 1994. január 20-ával tervezték, de az ismert okok miatt elmaradt.

1994. január 10-én a Magyar Köztársaság az Apostoli Szentszékkal, majd később a hazai egyházakkal megállapodott a honvédségen belüli lelkipásztori szolgálat bevezetésére. Katonai kerületeknél, főiskolákon és nagy létszámú helyőrségekben a tábori lelkészek végzik az egyéni és közösségi lelkigondozást, lelkigyakorlatokat, gyóntatást, erkölcsiség, bajtársiasság, nemes emberi magatartás, közösségi szellem ápolását és más feladatokat. A Honvédelmi Minisztérium Tábori Lelkészi Szolgálatára hazai és nemzetközi vonatkozásban is kivívta a katonák és civilek elismerését és támogatását.

1994. január 10-11-én a NATO Észak-atlanti Tanácsa brüsszeli ülésén elfogadta a **„Partnerség a békéért”** (PfP) programot, közzétette annak keretdokumentumát és CJTF (Combat Joint Tasks Force = Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék) koncepciót. A Partnerség a békéért program új lehetőséget tárt a nem NATO tagok elé az együttműködésben, melynek keretdokumentumát **Jeszenszky Géza** külügyminiszter a brüsszeli NATO-központban 1994. február 8-án aláírta.

Ezután a Külügy- és Honvédelmi Minisztériumban, illetve a Honvéd Vezérkarban beindították a **PfP-vel** kapcsolatos tervező, szervező- és végrehajtási munkálatokat, melyek végül átfogták az egész honvédséget. Abban az időben a PfP-t a NATO előszobájának nevezték.

Lőrinc Kálmán vezérezredes nyugállományba vonulása után a Magyar Köztársaság elnöke **Deák János vezérőrnagyot** (1994. március 3-án) kinevezte a **Magyar Honvédség parancsnokává**, majd rövidesen (15-én) előléptette altábornaggyá. A **Honvéd Vezérkar főnöke Németh Sándor altábornagy volt.**

A Horn-kormány védelmi politikája: gyorsítani a belépést, a nemzetközi szerepvállalást és kezelni a finanszírozási hiányokat

Az 1994-es választások eredményeként a **Horn-kormány** honvédelmi miniszterének (július 15-ével) a HM korábbi szóvivője, **Keleti György**, az MSZP országgyűlési képviselője került kinevezésre.

A tárca politikai államtitkára **Tóth András** lett (1994. november 01-jéig), majd **dr. Fodor István** követte, közigazgatási államtitkár **dr. Fehér József**, helyettes államtitkárnak pedig **Tóth Tibor**, **dr. Janza Károly**, **dr. Gyarmati István**, **Liszkay Csaba** (kabinetfőnök) és **Borsits László** kerültek kinevezésre. A visszahozott „**öreg**ek” sok kritikát váltottak ki.

A kormányzati szervek felülvizsgálata keretében átalakításra került a honvédelmi tárca struktúrája, vezetési és működési rendje. Az átalakítás során kikerült a minisztériumból a **Költségvetési Ellenőrzési és a Védelmi Hivatal**. A változások érintették a főosztályokat, osztályokat és irodákat is, később megszűnt a katonai ügyeket felügyelő helyettes államtitkári beosztás is.

A bekövetkezett változásoknak megfelelően 1977 végén a Honvédelmi Minisztérium hivatalai és háttérintézményei, valamint a miniszter közvetlen felügyelete alá tartozó szervezetek létszáma **8 272 főt** tett ki.

A kormányprogram célul tűzte ki a honvédség átalakításának új alapokon történő folytatását, finanszírozható méretűvé csökkentését, a NATO csatlakozásra való alkalmassá tételét, a sorkatonai szolgálati idő csökkentését és a honvédség átalakításának hosszú távra szóló megtervezését.

Elkezdődött a csapatkísérlet bevezetése a reggeli torna elhagyásáról. Szabályozták a honvédség öltözetét, a régi hagyományok szerint. Így került sor az ötágú csillagok kicserélésére hatágúakra, továbbá a vállapcserére is.

Később a Magyar Honvédség parancsnoka intézkedik a reggeli torna eltörléséről és a tervezett fizikai felkészítés végrehajtásáról. Majd a miniszter engedélyezi a sorállomány polgári ruhájának laktanyában történő elhelyezését és laktanyából való eltávozáskor a viselését.

Lépések történtek a tisztek és tiszthelyettesek arányainak módosítására, a tiszthelyettes utánpótlás bővítésére. Ennek egyik módja az volt, hogy az egyes helyeken a titkárnők és gépírónők beöltöztetésre kerültek.

A 10/1995. (HK. 6.) miniszteri utasítás előírta, hogy a Magyar Honvédség Parancsnokságának békelétszáma ne lépje túl a **960 főt**, és a kénszenlétet 1995. július 31-ére érje el.

A hazánk által is preferált **„Békepartnerség”** program keretében megkezdődött a hazai területen végrehajtandó **„Cooperative Light’95”** gyakorlat előkészítése és a két- és többoldalú megállapodáson nyugvó gyakorlatok és kiképzési rendezvények végrehajtása. ***A magyar katonák 1995-ben tízenegy békepartnerségi gyakorlaton és rendezvényen vettek részt.*** Ezek a multinacionális gyakorlatokon a résztvevők megismerték a NATO-tervezés rendjét, kiváltképp a többnemzetiségű békefenntartás, humanitárius és kutató-mentő tevékenységek vonatkozásában. ***Az Országgyűlés 493 millió forintot különített el a Pfp Egyéni Partnerségi Programban szereplő feladatok megvalósítására.***

A kormányprogramban előírt feladatok tervezésének megkezdésére a honvédelmi miniszter 1994 augusztusában intézkedett úgy, hogy 1995-ben a kormány és az országgyűlés elé terjesszék az elkészült okmányokat. ***Az elképzelések szerint a katonai kiadások reálértéke megőrzésre kerül; megmarad 12 összefegyvernemi dandár és 4 tüzérdandár, 3 repülőezred, 3 mobil rakétaezred, a légvédelmi rakéta és a rádiótechnikai dandár; a békelétszám pedig 75-80 ezer fő körül mozogjon.***

Voltak, akik 60 000 fős vagy 25-30 000 fős haderőben gondolkodtak. 1994 végén és 1995 elején kialakult a honvédség tervezett hadrendje és elkészült a hosszú- és középtávú átalakítási koncepció. ***A kormány a készülő Bokros-csomag árnyékában akár 50 %-os csökkentést is reálisnak tartott, míg az ellenzék egy nagyobb létszámú hadsereget szorgalmazott.*** A konszenzus hiánya mellett került sor a „88/1995. (VII. 6.) OGY határozat hosszú, valamint középtávú átalakításának irányairól és létszámáról” elfogadására.

A következőkben tekintsük át a 12 pontból álló 88/1995. OGY határozat lényegét.

Az **első** pont kimondja, hogy a Magyar Honvédség átalakítását a szélyeztetettségnek, az ország teherbíró képességének és a NATO-hoz való csatlakozás szándékával kell átalakítani.

A **második** pont szerint cél a kisebb, de hiteles visszatartó képességgel és a NATO-ba integrálható erő létrejötte. Az átalakítás kiterjed a hadsereg életének minden területére (összesen 18-ra).

A **harmadik** pont szerint hosszú távon – 2005-re – **négy alapvető szempont:** így a létszám, a haderőnemi és fegyvernemi összetétel, az önkéntes és sorozott haderőrendszer, valamint a nemzetgazdasági, gazdálkodási, ellátási, biztosítási formák érvényesüljenek.

A **negyedik** pont a középtávú követelményeket 1998-ig fogalmazza meg.

Az **ötödik** pont a készletgazdálkodással, finanszírozhatósággal, haderőnemi összetétellel és a háborús, valamint a békevezetési rendszerrel foglalkozik.

A **hatodik** pont sorkatonai idő csökkentését taglalja.

A **hetedik** pont előírja a létszámcsökkentés elkezdését 1995-re.

A **nyolcadik** pont a katonai felsőoktatási intézmények átalakítását írja elő.

A **kilencedik** pont a haditechnikai fejlesztés hosszú távú kérdéseivel foglalkozik.

A **tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik** pontok a Kormány feladatait rögzíti, közte az MH átalakításának hosszú távú programját, valamint a középtávú tervét is.

Az átalakítással kapcsolatos részletes tervek kidolgozása állandóan folyt. A létszámmal kapcsolatos csökkentés elérte a **30 %-ot** (29 000 főt), a tiszti beosztások majdnem a felére csökkentek, a tiszthelyettesek száma stagnált, kisebb mértékben csökkent a sorállomány (**20 %**) és nagyobb mértékben a közalkalmazotti létszám (**62 %**). *Azaz 1995. év végére a honvédség nem lehetett több, mint 85 000 fő, 1996. év végére 72 000 fő, 1997. év végére 65 000 fő és 1998. év végére 60 000 fő, miközben közelíteni kellett az új tiszthelyettes/tiszt arányhoz.*

A feladat alapján 1995. december 01-jével megszüntették a Szárazföldi Csapatok Parancsnokságát, a három Katonai Kerületparancsnokságot, a Légvédelmi Parancsnokságot és a Budapesti Katonai Kerületparancsnokságot. Az előzőek bázisán 1996. március 30-ig megalakultak és elérték a készenlélet az új középszintű vezető szervek, nevezetesen a **4. Gépesített Hadtestparancsnokság** (alárendeltségében a 2. és 3. hadosztályparancsnokságokkal) Székesfehérváron, a **2. Repülő és Légvédelmi Hadtestparancsnokság** Veszprémben és **Központi Rendeltetésű Szervezetek Parancsnoksága** Budapesten.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem az új struktúra szerinti működését 1996. szeptember 01-jével kellett elérnie, az új kiképzési rend szerinti oktatást pedig 1997. szeptember 01-jével elkezdni.

A NATO Észak-atlanti Tanácsa 1995. október 11-én jóváhagyta az ún. „O” koncepciót, amely szerint a délszláv helyzet felszámolásában a nem NATO katonai erők is részt vehetnek. Ez kettős feladatban jelentkezett. Az *első* szerint az USA katonai erői felvonulásában és logisztikai támogatásában kiemelt szerephez jutottunk. A *második* alapján a **daytoni szerződés** végrehajtására, illetve az ENSZ Biztonsági Tanács határozatával megalakítandó, a délszláv válság békés rendezését biztosító erők állományába a magyar kormány korlátozott létszámú (*kb. 500 fős*) önálló magyar műszaki alegységet küld ki.

A Magyar Honvédség Operatív Csoportja megalakulása után intenzív tevékenységbe kezdett, ami azt jelentette, hogy *a honvédségünk egyrészt, mint támogató, másrészt, mint végrehajtó „szerepkört” élesben hajthatja végre.* Az Országgyűlés a szükséges határozatokat meghozta. Országunk és honvédségünk kiválóan debütált és a műszaki kontingens azóta is jól teljesíti feladatait. Az első parancsnok, **dr. Ronkovich József ezredes**, utódai és beosztottjaik nemzetközi mércével mérve is kiválóan oldották meg hadszíntéri feladataikat. Ezt az is bizonyítja többek között, hogy az eredeti megbízatás 1996. december 31-ig tartott, ám a valóságban katonáink ma is példásan teljesítik feladataikat.

A katonai elismerés mellett a helyi lakosok tudták legjobban értékelni a műszaki katonáink által nyújtott segítséget.

A nevezetes Zsuzsanna nevű hídon, a 67 napos fennállása alatt 6 357 fő, 2 551 kerekes és 52 lánctalpas jármű haladt át.

Az Országgyűlés a légvédelem rádió lokációsfelderítő-, információs és vezetési rendszere fejlesztéséről szóló 94/1995. (IX. 29.) határozatában egyetértését fejezte ki a fejlesztés szükségességével és támogatta, hogy az előrelépés érdekében a honvédelmi tárca, fejlesztési program keretében korszerű rádiólokációs eszközöket szerezzen be. A 95/1995. (IX. 28.) OGY határozat tudomásul veszi a közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok kivonásának megkezdését. Azaz egyetért azzal, hogy az első ütemben 15, a másodikban pedig legfeljebb további 30 légvédelmi szakasz beszerzésére kerüljön sor.

Megtörtént a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (Hszt) elfogadása is. A törvény preambulumban rögzíti, hogy az Országgyűlés elismeri a hi-

vatásos szolgálattal járó nagyobb áldozatvállalást és az azzal arányban álló erkölcsi és anyagi megbecsülés indokoltságát.

A törvény hatálya alá tartoztak a fegyveres erőn (Magyar Honvédségen és a Határőrségen) kívül a rendvédelmi szervek, a büntetés végrehajtási- és a tűzoltó szervezetek, továbbá a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok. **Újra megállapításra került az illetményrendszer.** Az illetmény a beosztási és rendfokozati illetményből (azaz alapilletményből), az illetménykiegészítésből és az illetménypótlékból tevődtek össze.

Az I. besorolási osztály 9 beosztási kategóriából, ezen belül 25 fizetési fokozatból áll. A II. besorolási osztály 3 beosztási kategóriából és 17 fizetési fokozatból tevődik össze. A fizetési fokozatok a beosztásban eltöltött szolgálati idő után emelkednek. Fontos garancionális szabály lett az, hogy az azonos vagy alacsonyabb beosztásba áthelyezés esetén a beosztási illetmény nem csökkenhet. Ez nem vonatkozott arra, ha az alacsonyabb beosztásba helyezés fenyítés miatt vagy kérelemre történik. Új vonás a végkielégítés, az egy évig terjedő teljes illetmény melletti egészségügyi szabadság és az öregkori nyugdíjhatárhoz képest 5 év koredevezmény. Előtérbe került a „**busásan**” fizető külföldi szolgálatok megszerzése és a beosztások címkézése, esetleges összevetése.

Az Országgyűlés elfogadta a hadköteles katonák szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIV. törvényt. Ez a törvény a sor- és póttartalékos katona alapvető kötelezettségeivel, jogaival és érdekvédelmével foglalkozik.

Ugyancsak egy új törvény, az 1996. évi XLV. törvény szabályozza a katonai és rendvédelmi felsőoktatási intézmények vezetőinek, oktatóinak és hallgatóinak jogállását. Ezen törvény rögzíti a vezetők és oktatók jogait, köteleességét, továbbá a hallgatói jogviszonyok formáit és tartalmát, a hallgatók tandíját és juttatásait, beleértve a polgári hallgatókat is. A volt VSZ Közép-európai tagországok „**haderő**”-ivel foglalkozó **Jeffry Simon** USA INSS-es tudományos kutató segítette a felkészülést.

A Magyar Köztársaság elnöke a honvédelmi miniszter előterjesztésére 1996. június 7-ével kinevezte **Végh Ferenc vezérőrnagyot** a Magyar Honvédség parancsnokává, vezérkari főnökévé és előléptette altábornaggyá. Az állomány sokat várt az új parancsnoktól, aki kijelentette, hogy nem kíván egy operetthadsereg élén állni. A később vezérezredessé előlépett, közel három évig vezette a Magyar Honvédséget, majd nagyköveti beosztást kapott Törökországban. Kiválása után (1999-ben) számos koncepció és terv vesztette el érvényességét.

Megkezdődött a NATO elvek és eljárások ismertetése és a parancsnoki állomány felkészítése a NATO elvárások szerint. Sor került a Pff hazai első légierő gyakorlatára „*Cooperative Change*” elnevezéssel. A magyar IFOR erők december 21-től SFOR erőként tevékenykednek. A mandátum 1998. szeptember 01-jéig érvényes.

A honvédség a középtávú terv teljesítésekor súlyos működési zavarokkal küszködött, teljesen szétnyílt az olló a források és az igények között, és egy részletes átvilágítás után sor került a tervek korrekciójára. Ezáltal a csatlakozási esélyeink megnöttek és a haderő átalakítása új irányt és tartalmat kapott.

Átszervezések a NATO elvárások tükrében

Az előkészítő munkálatok befejezésével a Magyar Honvédség Parancsnoksága bázisán (1997. szeptember 01-jével) megalakult az új szervezetű és összetételű **Honvéd Vezérkar**. *Kiindulási alapot a J-G-S rendszer biztosította (humán, felderítő, hadműveleti, logisztika, vezetés, tervezés). A 4. Gépesített Hadtestparancsnokságból Szárazföldi Vezérkar, a 2. Repülő és Légvédelmi Hadtestparancsnokságból Légierő Vezérkar jött létre. A központi logisztikai szervezetek vezetését a Logisztikai Főigazgatóság végzi, ugyanakkor központi szervezetek vezetését a Budapesti Helyőrség Parancsnokság vette át.*

A fegyvernemi kultúrákat helyőrségekbe vonták össze. Így a szárazföldi gépesített lövészeket **Tatára, Debrecenbe és Hódmezővásárhelyre**, a felderítőket **Szolnokra és Egerbe**, a tüzérséget **Pécsre és Kiskunhalasra**, a műszakiakat **Szentesre és Ercsibe**, a légvédelmieket **Győrbe és Nagyorosziba**, a repülőket **Pápára és Kecskemétre**, a helikoptereseket pedig **Szentkirályszabadjára**. Az átdiszlokálás nagy megpróbáltatással járt együtt. Megszüntettek olyan helyőrségeket, mint Lenti, Nagykanizsa, Rétság, Szekszárd, Gyöngyös, Abasár, Jászberény, Karcag stb. **A 25 ezres lakásállományból eladásra került 16 ezer.** Felállításra kerültek az Alföldi és Dunántúli Kiképző Központok **Szabadszálláson és Kalocsán**, illetve **Szombathelyen és Tapolcán**. Kialakultak a reagáló és a fővédő erők. Lezárult a mennyiségi átalakítás szakasza – mondták a vezetők. A minőségi átalakulásnál a képesség alapú haderőt célozták meg, de a részletek megfogalmazását sok tényező miatt elmulasztották.

A NATO csatlakozásra való felkészülés jegyében a Magyar Honvédség kijelölt törzsei és csapatai június 10. és 27. között végrehajtották a

„DELTA '97” hadgyakorlatot, melyet **Göncz Árpád** köztársasági elnök és **Horn Gyula** miniszterelnök is megtekintettek.

Madridi NATO csúc: visegrádi hármaknak irány a NATO

1997. év június 8-9-i madridi NATO csúcson megnevezték azt a három államot – **Magyarországot, Csehországot és Lengyelországot** – amelyeket meghívnak a csatlakozási tárgyalásokra. Ezt a három országban meglepedettséggel vették tudomásul. Az USA külügyminiszter aszszony az elnök döntését közölve a tagok örömmel konstatálták a Szövetség bővítését a „*hideg háború*” után.

Rövidesen az Országgyűlés módosította a honvédelmi törvényt, így *a sorkatonai időt 12 hónapról 9-re csökkentették*. **Dr. Somogyi Ferenc** külügyi államtitkár vezetésével (szeptember 10-én) elkezdődött a NATO-magyar csatlakozási tárgyalás, mely öt fordulóban került megtartásra. Magyarország 1997. év október 8-án hivatalos diplomáciai kapcsolatot létesített a NATO-val, majd később elküldték a NATO csatlakozásról szóló szándéklevelet. Aztán 1997. év november 16-án megvolt a NATO népszavazás, mely érvényes és eredményes lett.

A részvételi arány 49,2 %-os volt, az érvényes szavazatok 85 %-a az „igen”-t jelölte meg.

Ünnepélyes felvétel, ötvenedik évforduló és jugoszláviai légi hadművelet

Az Észak-atlanti Tanács 1997. december 16-án tartott külügyminiszteri ülésén a tagállamok külügyminiszterei jóváhagyták a három meghívott ország csatlakozási jegyzőkönyvét. A jóváhagyást követően került sor a 16 NATO tagállamban az előírt ratifikációs eljárásra. Az új biztonságpolitikai és honvédelmi alapelvek is „*segítették*” a felvételt. A tervek szerint az ünnepélyes felvételre 1999. április 4-én, a NATO ötvenéves évfordulóján került volna sor. *A koszovói válság azonban felgyorsította az eseményeket, így a három ország felvétele 1999. március 12-én megtörtént, amikor is a csatlakozási okmányokat letétbe helyezték az USA külügyminisztériumában.* Az ünnepségre **Independence város** könyvtárában került sor. A felvétel után már egy héttel a NATO megkezdte első nagyszabású légi hadműveletét Jugoszlávia ellen. Az új tagoknak, köztük hazánknak is azonnal kellett a tagsági alkalmasságunkat

úgy politikai, mint katonai téren bizonyítani. *Ezáltal az 1998-as választásokat megnyert FIDESZ Magyar Polgári Párt koalícióban a Kisgazda Párttal és a Magyar Demokrata Fórummal, új kihívások elé került. A tárca politikai vezetése Dr. Szabó János miniszter és Dr. Homoki János politikai államtitkár a NATO akció után a Magyar Honvédség további csökkentését szorgalmazza a stratégiai felülvizsgálat kapcsán. De ez már egy újabb reform kezdete, és egy újabb történet, melynek feldolgozása később kerül sorra. A brüsszeli NATO Központban az első nagykövetségünk Simonyi István, az első képviselőnk a NATO Katonai Bizottságában Dr. Szenes Zoltán dandártábornok lett.*

Természetesen egy évtized katonai történéseit nem lehet summásan összegezni ilyen rövid távlatból. Annyit szeretnék csak előre vetni, hogy a haderőreformok és átalakítások eddigi eredményei azt mutatják, hogy az *Antall-kormányzat idején 157 000 főről kb. 100 000 főre, a Horn-kormány idején pedig kb. 62 000 főre és az Orbán-kormány idején 45 000 főre csökkent a honvédség létszáma, valamennyi vonzatával egyetemben. A jövő még sok feladat megoldását igényli, úgy politikai, mint katonai szinten, hiszen a fájdalmas átalakítások eredményeinek egyszer csak meg kell jelenniük a katonáélet hétköznapjaiban.*

A tanulmány terjedelmi korlátok miatt számos területet nem érintett, azonban a Magyar Honvédség főáramlatát görcső alá vette. És a szerző úgy konstatálja mindezt, hogy ez volt a mi megélt történelmünk, örömmel, bánattal, sikerrel és megannyi hibával. Ebből tanulhat az államférfi, az alkalmi politikus, a tábornok, a tiszt, a tiszthelyettes és polgári alkalmazott. Az eredmények és a veszteségek nem szembeállíthatók és egalizálhatók.

Felhasznált irodalom:

1. A magyar haderőreformok tapasztalatai. KAPU, 200. 11-12.
2. Miniszteri levél. K., 168/028/1, 0116/85/HMT.
3. A Magyar Köztársaság biztonságpolitikai alapelvei. 11/1993. (III.12.) OGY határozat.
4. A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről. 27/1993. (IV. 23.) OGY határozat.
5. A honvédelem négy éve. 1990-1994. Zrínyi Kiadó, Budapest.
6. A honvédelem négy éve. 1994-1998. Zrínyi Kiadó, Budapest.

7. Magyarok az IFOR-ban, SFOR-ban. Zrínyi Kiadó, Budapest 1997.
8. **Csendes László:** Hadseregtörténet. 1945-1998. Új Honvédségi Szemle, különkiadás.
9. **Dr. Csabai György:** Some lessons dawn from the reforms in Hungarian Armed Forces. Kiev-2000. Ukrán Atlanti Tanács – Friedrich Ebert Stiftung.
10. **Dr. Csabai György:** Magyarország és a NATO (1990-1997.) Történelmi pillanatok, Magyar Honvéd Különkiadás, 1997. július 11.
11. Tömbtörténelem. Kurír, 1977. július 3,8,16,23, és augusztus 6. (Boros interjúk Dr. Csabai Györggyel.).
12. NATO bázis nyílhat decemberben Baranyában, Magyar Hírlap 1995. november 31.
13. Az ígéretet illik betartani. Jeffrey Simon INSS tudományos munkatársának interjúja. Népszabadság, 2002. augusztus 7.
14. Hadtudományi Tájékoztató, 1998/6.